

K R I S T I N E B E R G

från glesbygd till modernt gruvsamhälle -

av Gunnar Lundström

Förord

Med detta har jag avsett att göra en berättelse om hur gruvsamhället Kristineberg började. Min far talade ofta om Hultdin och Kristinaberg medan jag var liten pojke, men inte förstod jag då hur mycket min far och farfar hade att göra med det som hänt. Många intressanta episoder har "dykt upp", som jag inte kan lämna utan omnämnande. Carl Hultdin, som anlade nybygget i Kristineberg var född 16 dec. år 1831 och son till sockenskräddare Carl Jonsson / Hultdin född den 18 sept år 1801 och bosatt i Klabböle ovanför Umeå. Modern var dotter till Tolvman Daniel Nilsson, som ägde en stor bondgård och hade mycket tjänstefolk, som även var inhysta på gården. Carl växte upp i Klabböle och arbetade på morfars gård och hade tidvis anställning som dräng hos olika bönder i hembygden. I 25-års åldern fick han anställning på sågverket i Baggböle. Det blev dock endast säsongarbete då det var brist på virke. Han blev då sänd till lappmarken för att inköpa virke till sågverket. Han blev underställd Faktor Carl Svedmark i Lycksele och fick medhjälparna Israel Wänström i Björksele och Ludvig A Malm i Vindelgransele.

Carl bosatte sig i Aspliden och skötte inköp av virke, tumning och flottning från Vormbäckenområdet. När undertecknad var ung hörde jag mycket talas om Kristinaberg och den malm, som säkert fanns där. Min far, "Janne" Lundström, var två år yngre än "Janne" Hultdin och de kände varandra mycket väl. När jag år 1942 fick anställning som elektriker i Kristineberg, samtalade jag flera gånger med "Janne" Hultdin, som då var 70 år. Han berättade mycket om sin fars upptäckt av de blanka stenarna och hur de hjälptes åt att finna malmstocken och mödan med att få till- stånd att förvärva den mark där malmen fanns.

Min farfar, Anders Lundström "Kina-Ant" var född 1840, nio år yngre än Carl Hultdin. Farfar var dräng hos "Kina-Kejsarn" i Rentjärnberg, men kom genom sitt yrkeskunnande som timmerman att arbeta åt Carl Hultdin vid flera tillfällen. Det var främst vid dammbyggnader och bostadsbyggen han utnyttjades. Handlingar som verifierar detta finns i original i SCA:s arkiv i Merlo slott i Timrå.

"Janne" Hultdins son Karl var född 1904 och alltså sexton år äldre än jag. Vi hade flera gemensamma uppdrag i olika föreningar, bland andra i Samhällsnämnden. Han var länge taxeringsnämndens ordförande och jag var Kronombud. Vid hans död år 1960 efterträdde jag honom som ordförande i taxeringsnämnden i Lycksele norra distrikt. Tyvärr så forskade och antecknade jag inte så mycket på den tiden, men mycket finns kvar i olika arkiv.

G U L D R Ö M M A R

Den mest avgörande händelsen för KRISTINEBERG och bygdens utveckling hände en försommardag år 1860. Då vandrade den 28-årige virkesuppköparen Carl Hultdin efter vägen mellan Björksele, Zäter till Aspliden, som då kallades Hornberg. Där i västsluttningen av VITERLIDEN upptäckte han en guld-glänsande sten, som var tung efter storleken och hade även delar av snövit kvarts och glasklara kristaller. Detta var något mera än vad Carl någonsin sett tidigare och fick honom att tänka på rykten han hört om guld i Amerika. Han hade ju själv gått i Amerika- funderingar, -men kanske vore det som att gå över ån efter vatten? Det kanske finns guld även här? Han vägde stenen i handen och fantasin började ta vidare banor. Det måste ju finnas mycket mera av denna sort i marken någonstans i närheten? -Men hur skulle han hitta den stora malmen och hur kunde han få äganderätten ?

TILLBAKABLICK

Carl Hultdin var det femte av elva barn som föddes i sockenskräddare Carl Jonsson / Hultdins familj. Modern var dotter till Tolvman (Nämndeman) Daniel Nilsson, Klabböle och familjen Hultdin bodde i en del av huvudbyggnaden. I en sidobyggnad bodde drängen Jon Jonsson med sin familj som bestod av fem barn. Carl började i tonåren att hjälpa till i morfaderns lantbruksarbete. Åren 1851 - 1854 var han dräng hos bonden Anders Andersson i Klabböle. 1855 fick han anställning vid sågverket i BAGGBÖLE, vilket inte gav sammanhängande arbete på grund av virkesbrist. Det var därför han fick erbjudandet att fara upp till Lappmarken för inköpande av sågvirke. Bruksförvaltare John Öhlin för Baggbölesågen beslutade om en inköpsorganisation som skulle samverka med detta. Närmaste chef för Carl Hultdin var Carl Svedmark i Lycksele och medarbetarna Israel Vännström i Björksele och Ludvig A. Malm i Vindelgransele. Tituleringen av Carl och medhjälparna var beroende av deras arbetsuppgifter och skiftade under året: Faktor, Virkesmätare, Flottningschef och ibland även Byggmästare.

Sockenskräddare Carl Jonsson / Hultdins familj i

KLABBÖLE

1801 18/09 Carl Jonsson / Hultdin + 1876 26 juli

g 1825 18 nov

h 1803 Sara Stina Danielsdotter

B a r n :

1 1826 1/6 Catharina (Kajsa)

2 1827 27/10 Christina

3 1829 13/02 Anna Margareta

m 1828 12/12 Carl Jonsson Klabböle + 1890 14/9

4 1830 15/9 Jonas

5 1831 16/12 Carl Hultdin Aspliden -Kristineberg + 1909 19/2

h 1831 13/10 Kristina Cath Jonsdr + 1922 29/1

6 1834 21/3 Daniel (fallandesot)

7 1836 1/2 Maria (dövstum)

8 1838 5/4 Olof + 1877 31/8

h 1836 Kajsa Magd. Gabrielsdr.

9 1840 27/4 Sofia + 1872 09/11

10 1843 17/9 Fredrika (dövstum)

11 1847 23/11 Johan + 1847 25/11

Hos Carls morfar, "Tolvman" Daniel Nilsson inneboende
drängen Jon Jonssons familj:

1797 20/10 Jon Jonsson Klabböle

g 1836

1804 07/02 Elisabet Marg Persdr + 1886 16/12

B a r n :

1 1827 21/9 Jonas

2 1828 12/12 Carl Jonsson Klabböle + 1890 14/9

h 1829 13/12 Anna Greta Hultdin

3 1831 13/10 Christina Catharina + 1922 29/11

m 1831 16/12 Carl Hultdin Aspliden -Kristineberg + 1909 19/2

4 1836 20/12 Per

5 1839 18/11 Johanna M + 1920 1/2

6 1844 01/02 Johan Jonsson Vormsele + 1883 14/3

h 1853 23/08 Eva Kristina Salomonsdotter + 1930

Å R 1 8 6 0

Vad som rörde sig i Carl Hultdins tankar just när han undersökte den tunga guldglänsande stenen kan man nu efteråt endast fantisera om, men faktum är att man kan sammankoppla en del sannolika händelser:

Kanske han i stenen såg in i en rikare framtid än han själv växt upp i? Familjen hade härjats av sjukdomar, kanske mest beroende av trångboddhet, kyla och undernäring? En lillebror, Daniel, född i mars 1834 hade fallandesot och dog endast tre år gammal. Lillasyster Maria, född 1836 var dövstum och dog 15 år gammal. Dövstum var också sjuttonåriga systemen Fredrika som var född år 1843. Då mor Sara- Greta var 44 år gammal fick hon Johan den 23 nov 1848. Han dog endast två dagar gammal.

I morfars bryggstuga bodde 63-årige drängen Jon Jonsson med hustrun Lisa-Greta och 5 barn. Deras andra son, 32-årige Carl, hade två år tidigare gift sig med Carls syster Anna-Greta. Drängens tredje barn var Kristina, som var två månader äldre än Carl Hultdin. De hade växt upp på samma gård, lekt och gått i skola tillsammans. Tidigare hade de mest gnabbats och varit egennyttiga mot varandra.

Nu, -sedan deras syskon gift sig och fått barn, hade deras samvaro blivit med allvarligare känslor. -Särskilt nu, sedan Carl börjat arbeta häruppe i Lappmarken och endast var hemma kortare tider under året; då blev det känsligare att mötas. och nu kände Carl att han längtade efter ett möte med HENNE. Nu med den glänsande, tunga stenen i handen började planerna

ta en fastare form för att kunna leva ett rikt och lyckligt liv tillsammans med Kristina.

-Men nu måste han återvända till den krassa verkligheten för att lyckas inköpa så mycket sågtimmer som möjligt och få det avverkat och flottat ner till sågverket i Baggböle.

Nästan all skogsmark häruppe ägdes av Kronan och kallas Kronans överloppsmark. Storskogen var värdelös för nybyggarna, den stod snarare i vägen. Vid husbyggnad skulle det vara måttligt grova, långa, raka träd för att kunna timra byggnader med. Till bränsle var de små torrtallarna på myrarna det bästa. Värdefullaste markerna för nybyggarna var de gräsbevuxna myrarna, ängar, sjöstränder och bäckar.

Baggböles tjänstemän hade förhandlat med "kronan" om köp och det hade tillsatts Kronjägare i Lappmarken för bevakning av skogs-affärer och samtidigt för jakt och fiske.

I Björksele hade Carl just bekantat sig med Kronojägare Per Zefanis Hedman, som var född 1821. Det var närmast han som hade beskrivit färdvägen mot Hornberg och de platser dit Carl nu var på väg för att göra skogsaffärer.

H O R N B E R G (Aspliden)

När Carl Hultdin kom till HORNBERG så kom han först till en nedbrunnen husgrund i bergets sydsluttning. Där hade bröderna Anders och Lars Eriksson från Lidträsk påbörjat ett nybygge, men hade svårt att samsas. Anders kallades "Gröt-Ant" och Lars "Välling- Lars". Huset hade brunnit på ett omdiskuterat och outrett sätt.

Längre upp på sluttningen var ett nybygge uppfört. Där bodde nu trettioårige Erik Eriksson med sin hustru Juliana från Gransjö. De var gifta sedan fyra år och hade fått två flickor, den äldre tre år och den yngre ett och ett halvt. Dessutom var hon "på väg" med det tredje.

Erik hade tre systrar och fyra halvsyskon, som alla flyttat till grannbyar. Han hade kontrakt att sköta styvfadern Lars och modern Eva för resten av livet.

Carl kom genast på "god fot" med familjen och fick äta och bo hos dem under sitt arbete med virkesköp och orienteringar i bygden. Carl färdades mellan boställena och pratade med folk för att lära känna dem och för att göra upp om avverkning av sågtimmer. Han skaffade nya verktyg: Yxor, sågar, lyft-krokar och transportdoningar, samt demonstrerade hur de skulle användas. Efter att ha kontrollerat att det skulle gå att flotta virket neröver Vormbäcken, gjorde han upp avtal med några nybyggare, att de skulle avverka timmer under vintern och flotta det ner till Vindelälven under vårfloden.

När Carl framförde tanken att få bygga och bosätta sig i Hornberg, avråddes han bestämt med motiveringen att flera andra ansökt om nybyggen i trakten men blivit nekade, då det var ont om slätterängar, och alla i omgivningen var uppdelade. -För att få tillstånd till nybygge så måste man ha årsfoder till minst två kor. Björkselebönderna hade sina myrängen ända fram mot Viterliden och Rävlingen. Dessutom var det ont om torrtall för vedbrand, och det var

nästan ett livsvillkor. Nu kunde Carl visa (att det var lämpligt,) att när man högg sågtimret och kapade det vid sex tum, så blev det bra ved av resten, om det fick torka.

Det borde visst gå att få nybyggnadstillstånd om man hade annan försörjning än jordbruk, jakt och fiske. Timmerhuggning gav även betydligt mera lättförtjänade pengar än att bränna tjära t. ex. Jakten var intressant, men det var ojämn tillgång på vilt. Hare fanns det mest av och de gick lätt att snara. Det var mycket kött i haren, men skinnet var värdelöst. Ekorrskinn betalades bra, men då måste man ha lodbössa. Vid marknader i Lycksele kunde det bli ett mycket bra tillskott till hushållskassan för ekorr- och rävsinn. Ibland när det var mycket skogsfågel, blev det också bra affärer.

Det var ofta gott om skogsfågel i skogarna. Orre, tjäder och ripa var lätta att snara. Det var dock mest intressant att jaga dem med lodbössa. Särskilt på våren var det lätt att färdas på skarsnön och i samband med samling av torrtall för husbehovsved kunde man skjuta tjäder och orre på spelplatserna. Den jakten var inte lovlig, och kronjägarna hade börjat bevaka mot denna jakt. På sommaren användes flakfällor. Dessa vittjades varje dag, och fångsterna äts upp genast, för de inte skulle skämmas bort. Viltkött är svårt att bevara genom torkning. Däremot var fisk, särskilt gädda, abborre och mört den bästa tänkbara mat efter torkning. Hjortron, hallon och åkerbär växte även i rikliga mängder vid myrkanter och röjningsbrännen. Särskilt ett område mellan Hornberg och Aspliden 2, utmed Holmtjärnbäcken.

Bäst för mathållning var lingon. Det var mycket lingon i backarna där det var röjt några år tidigare. De var lätt att plocka och förvaringen i stora trätunnor gick utmärkt. Det var de tåligaste bären att förvara.

R a p p o r t

Efter några veckors vandring i skogarna med skissritning och överläggning med de boende i trakten återvände så Carl Hultdin till Carl Svedmark i Lycksele.

Svedmark blev mycket intresserad av detta och föreslog att Hultdin skulle planera för bosättning i Hornberg (Aspliden).

Svedmark lovade att hjälpa till med att ordna ett sådant tillstånd. Det skulle komma att bli så mycket arbete i närheten av Hornberg att det var nödvändigt att någon ansvarig alltid fanns tillhands. Förutom virkesinköp och kontroll av huggning tillkom byggande av flottningsdammar, rensning av flottleder m.m. När Carl Hultdin visade några av de guldgänsande stenar, som han hittat på Viterliden så förstod Svedmark och blev ännu mera intresserad.

Carl Hultdin for sedan ner till Baggböle och lämnade sin rapport om hur han kartlagt skogsområden, vattendrag och stigar mellan boplatserna, samt noteringar om vilka han vidtalat och vilka som lovat hjälpa till med avverkning och flottning.

Bruksförvaltare John Öhlin och hans medhjälpare vid Baggbölesågen blev mycket nöjda över

rapporten. Särskilt stort intresse rönt kartan över området och namnen på de personer som var bosatta i byarna inom området.

BOSÄTTNINGARITRAKTEN

I byarna VORMSELE, BJÖRKSELE och VINDELGRANSELE utmed Vindelälven var många familjer bosatta. De hade mycket uppodlade marker och ängesmarker utmed älven samt på myrar långt in i skogslandet.

ZÄTER hade tidigare varit endast sommartillhåll för bete till kreaturen, men senare år hade nybyggare från Norsjö bosatt sig där. Först var Per Anton Fredriksson / Björk, född 1810 och sedan hans lillebror Henrik Fredriksson, född 1828. Då bosatte sig även tre söner till Jonas Jonsson från Björksele i Zäter: Jonas, född 1826, Abraham, född 1831 och Carl, född 1841. Den yngste tog sig namnet Sandström. I KRONÅS bosatte sig Abraham Jonsson, född 1831, men efterträddes efter en tid av Nils Fredrik Johansson, född 1839 i Vormsele. Han tog namnet Bäcklund. I Hornberg, som nu börjar kallas för Aspliden 1, hade redan år 1825 bröderna Anders och Lars Eriksson från Lidträsk, börjat ett nybygge, som nu övertagits av brorssonen Erik Eriksson. Anders Eriksson och halvbrodern Carl-Johan Holmkvist hade flyttat till Aspliden Nr 2. I RÖKÅ bodde Arvid Andersson / Lundkvist, född 1818 och Johan Anton Örnberg, f 1919. I BJÖRKÅS bodde Jonas Andersson, född 1816 och Per Persson Lundmark, född 1825 och i SVANABERGET bodde Zakarias Larsson / Lundkvist. Vid HORNTRÄSKET bodde Mats Eriksson, född 1823, Karl-Johan Johansson, "Mal-Kalln", född 1831 och Jonas Bjuhr, född 1831. Vid SLÄPPTRÄSKET bodde Per-Olof Andersson, född 1830, Per Andersson / Smongberg, född 1831 och Karl-Johan Stenberg, född 1833.

Vid KÅTATRÄSKET bodde Jonas Stenlund, född 1838 och på LÅNGUDDEN bodde Karl-Johan Eriksson / Bjuhr, född 1839.

Karta

Släppträsk

Mattjokkbäcken Kåaträsk

Hornträsk

Vindelgransele Hornberg Rävliiden (Aspliden 1 Aspliden 2

Viter- Rökå

Zäter liden

Kronås Björkås

Björksele

Svana-berg

Dobbman- Svartliiden

-berget.

Vormträsk

(Bjur-sele) Vormsele

G U L D V I S I O N E R

Nu efter ett halvårs arbete i Lappmarken skulle Carl få vara hemma några veckor. Det blev även lämplig tid för att hjälpa till med höbärgningen och att få vara tillsammans med STINA. De guldglänsande stenarna från Viterliiden blev nycklar till deras drömslott. Carl kunde inte förtiga de innerligaste drömmar och framtidsplaner han haft.

Det blev inte bara ett frieri, utan en gemensam gyllene framtidsplanering. De var överens om det mesta, och Stina var ännu mera entusiastisk och framsynt än Carl.

Något bröllop blev det inte tal om. -Det var inte alls tid till sånt. Och snart skulle ju Carl

återvända upp till Lappmarken.

Höbärgningen gick utmärkt, med hårt arbete hela dagarna.

Kvällar och nätter blev mycket, som de två nästan inte drömt om, fastän de levat så nära varandra i nästan trettio år. Guldvisionerna blev något, som nästan förbleknade i jämförelse med den lyckokänsla de upplevde.

L A P P M A R K E N

Under eftersommaren och hösten fortsatte Carl Hultdin kontakterna med folket i Vormbäckens omgivning. Han fick även hjälp med att bygga ett enkelt damm i Hornträskets utflöde, för att reglera vattnet vid kommande flottning. Det kom även en stor sändning med verktyg och förnödenheter från Baggböle, som Carl fick lämna ut till de som lovat avverka timret och samtidigt instruera dem om hur de skulle arbeta.

Carl var inneboende hos Erik Erikssons familj i Hornberg, och de hade fått tillökning i familjen den första augusti, medan Carl var hemma i Klabböle. Det blev en flicka, som var sjuklig. De två äldre flickorna var dock friska och fulla av livsglädje.

Hösten och förvintern gick snabbt, och före jul återvände Carl till Klabböle.

Sanningens ögonblick

Vid hemkomsten möttes Carl av stränga förmaningar av mor, SARA-STINA som ju var lagisk Nämndemansdotter. NU HADE CARL STÄLLT TILL DET !

Drängdottern Kristina var med barn, och det var nu frågan om ett äktenskap med henne skulle godkännas, -även om hon var vacker och omtyckt. Carl blev innerst inne glad över beskedet, även om DET inte ingått i deras planer. Stina, som varit lite psykad och nere blev glad när Carl och morfar var med på beslut om giftermål.

N Y Å R 1 8 6 1

Vid Nyårgudstjänsten 1861 kungjordes lysning för Carl Hultdin och Christina Catharina Jonsdotter. Bröllopet planerades till den 25 jan 1861 och det blev en högtidlig tillställning i morfar Daniel Nilssons Herrgård i Klabböle. Kristina stannade i hennes hem, medan Carl återvände till arbetet i Lappmarken. Den 28 april födde Kristina en dotter, Christina Sofia.

BYGGNADSPLANER

Det finns inte så mycket uppgifter om hur arbetet utvecklade sig de första åren. Carl försökte på alla tillgängliga instanser rådfråga myndigheter och auktoriteter om möjligheten att förvärva marken i det område där han hittat de blanka, tunga stenarna. Klart är ändå att sågvirke från lappmarken levererades så, att ledningen för Baggböles sågverk fick virke så de var nöjda.

Carl var även ofta på besök i Klabböle, vilket även visade sig i att Kristina fick sin andra dotter den 15 juli 1863, och en tredje dotter den 16 juni 1865.

På hösten 1865 meddelade Carl Svedmark att han erhållit sådana upplysningar från myndigheter i Lycksele, att Carl Hultdin nog skulle få tillstånd att uppföra ett nybygge i Aspliden 1. Lantmätare besökte även platsen och utpekade ett område Nord-Väst om Erik Erikssons byggnader.

Carl Svedmark rekommenderade också att Hultdin skulle använda en del av den arbetskraft, som anlätades för dammbyggnader och flottleds-rensningar för att arbeta med nybygget. Betalning skulle de få från Baggbölebolaget. -Det ansåg Svedmark, för de hade ju helt bekostat inspektorsbyggnaden i Lycksele. Då kan de även bidra med virke och en del arbetskraft till Hultdins ny-bygge. Innan avyttringslantmätaren gjorde förrättningen ansökte Hultdin särskilt att få uppföra nybygget på VITERLIDEN.

Lantmätaren kunde inte medge detta, men däremot upprättade han förslag till skogsfastigheter för både Hultdin och Eriksson, på Hornbergets sydsluttning. -För Hultdin markområden väster om nybygget, och för Eriksson öster om byggnaderna, med mycket ängsmarker bortemot Holmtjärn, och skattefrihet i 20 år. Hultdin började planera för uppförande av nybygget och lejde arbetskraft, som han använt för dammbyggen i Vormbäcken. Han gjorde en skiss, som han ville ha mangårdsbyggnaden, och stakade ut för tomten som de började bearbeta med grundläggning.

En av arbetarna var Per A Smongberg från Släpträsk, som nyligen gift sig med en kvinna från Kvammarn. När det inte gick att arbeta med grunden så erbjöd han sig att "spada" upp nyodling. (det blev ett område, som ännu benämns för "Smongbergs tegen". Ett par brorssöner till hans hustru; Erik och Anders Eriksson, som var födda i Åmliden och en tid varit drängar i Rentjärn, var även med i arbetslaget. Anders hade särskilt lärt sig som timmerman och snickare, och hade även deltagit i byggande av Kyrkan i Malå. Erik hade gift sig och flyttat till Åmliden och Anders hade tagit en drängplats hos en sjuklig bonde i "Kina", Rentjärnberg, som kallades "Kina-Kejsarn". Det var meningen att han skulle ansöka om eget nybygge på sin faders ängsmarker vid ett framtida äktenskap. Hultdin erbjöd Anders att vara huvudman för timringen av mangårdsbyggnaden. Han var då 26 år gammal. Carl skaffade fram virke och Anders satte igång med täljning av stockarna och staplade upp enligt Carls ritningar.

Hela förvintern pågick detta arbete, men inte någon timring. Det skulle göras till våren. Anders husbonde i Kina hade också önskat att han skulle vara tillbakas före jul, för att forsla hem ängeshö från de avlägsna myrmarkerna och se till husen.

Carl Hultdin var mestadels ute i skogarna för att kontrollera timmerhuggarna, och tillsammans med Vännström och Malm sköta virkesmätningen, (tummningen) och lönerna.

NÖDÅREN 1867-69

Det blev ovanligt miserabelt väder den våren: KALLT och REGNIGT, med snöslask och frost hela försommaren. Det blev sen islossning, men flottningen gick mycket bra, -det var ingen brist på vatten. Det var rekord i mängden virke från Vormbäcken.

Arbetet med upptimringen av Hultdins nybygge Aspliden blev ett otrevligt slaskgöra, men kunde ändå fullföljas. Mangårdsbyggnaden stod klar på hösten 1868. Den sommaren blev det inga potatis eller annat odlat och inga bär i skogen.

Av korn och havre blev endast lite grönfoder. Ängeshö och fräkne hade växt ganska bra, men gick inte att torka. Det rutnade bort. En mängd nödfoder i form av lövkärvar samlades och hässjades. Det var även ont om vilt i skogen. Det hade varit för kallt för hare och skogsfågel. Fisk gick däremot bra att få. Det blev två nödår i följd. Och det var lika dåligt över hela norra delen av landet och krisen var lika kännbar i Klabböle som i Lappmarken. Carl var ändå så optimist att han i samband med ett flottningsdamm i Vormbäcken, nedanför nybygget, byggde en kvarn för att mala kornet till mjöl.

År 1866 den 16 okt hade Carl och Kristina fått en son, som de döpte till Karl Ludvig. Nödåret 1869 fick Kristina en dotter den 29 april, men den flickan var sjuklig på grund av undernäring och levde endast två månader.

FLYTTNING år 1869

Byggnaderna i Aspliden var inflyttningsklara på hösten och i augusti 1869 flyttade familjen in i nybygget. Carl och Kristina var då 38 år gamla. Barnen var: Sofia 8 år, Anna C 6 år, Lina 4 år och Karl 3 år. Carl hade även timrat upp en ladugård och köpt en mjölkko och ett ungdjur. Han hade även låtit röja upp och odlat områden för potatis och grönsaker, som under sommaren gett husbehovs-skörd.

Familjen etablerade sig bra i Aspliden och de lyckades anskaffa och odla grödor, lika bra som de var vana i Klabböle. Carl byggde även en större ladugård och uppförde en för Umebygden vanlig tre- balkars Stor-kornhässa under tak, troligen den enda sådan, som uppförts inom Lappmarken. Den 16 nov 1870 fick Kristina en son, som de gav namnet Jonas Albert, men han avled endast två år gammal.

Den 31 mars 1872 föddes Johan Alfred, som senare övertog Krono-nybygget i Kristineberg.

Den 13 Januari 1873 avled äldsta dottern, Anna Cajsas I kyrkboken anges ingen dödsorsak, endast att hon blev 11 år 9 mån och 11 dagar gammal

En son som föddes den 5 sept 1874 fick namnet Jonas Oskar, men han avled endast sju månader gammal.

Från år 1874 och framöver finns mängder av originalbrev och anteckningar bevarade. De

finns dels som avskrifter i Folkrörelsearkivet, Gamla i Umeå och originalen finns i SCA:s centralarkiv på MERLO SLOTT i Timrå.

ETT GAMMALT FOTOGRAFI

t a g e t i j a n u a r i å r 1 8 7 3

I samband med begravningen av den nära tolvåriga dottern, system Cristina Sofia, som dog den 13 jan 1873, lät Carl Hultdin fotografera sin familj. På bilden syns det 41-åriga paret Carl och Kristina med barnen: Sexåriga Karl som stannade i Aspliden. I fars knä den 10 månader gamla Johan Alfred som övertog nybygget i Kristineberg. Mellan makarna den nästan tioåriga Anna-Cajsa, som gifte sig Hällsten och stannade i Aspliden, samt den nära åttaåriga Maria CaroLINA, som gifte sig med en "dalmas" och flyttade från orten. De fick en son, som dog barnlös vid tjugo års ålder.

Carl Hultdin:s familj:

1831 16/12 CARL Hultdin Aspliden -Kristineberg+ 1909 19/2

g 1861 25 jan

h 1831 13/10 ChriSTINA Chat. Jonsdr + 1922 29/11

B a r n :

1 1861 28/04 Cristina SOFIA + 1873 13/1

2 1863 15/07 Anna Cajsa + 1955

g 1884 4 jan

m 1856 22/04 Johan LARS Hällsten + 1929 05/1

3 1865 16/06 Maria CaroLINA

g 1891 15 sept

m 1859 30/07 Per Mattes Jannes Jansson

4 1866 16/10 KARL Ludvig Aspliden

g 1893 3 juli

h 1869 20/06 Hulda Kristina Bergström + 1918

5 1869 29/04 Emma Lisa + 1869 27/06

6 1870 16/11 Jonas Albert + 1872 27/08

7 1872 31/03 Johan Alfred "Janne" + 1957 19/04

g 1900 25 mars

h 1868 03/07 CharLOTTA G Nordström + 1944 03/09

8 1874 05/09 Jonas Oskar + 1875 08/04

KÖP AV AVVERKNINGSRÄTT PÅ 50 ÅR

Från år 1872 började skogsbolagen köpa avverkningsrätt från de nybyggare som fått äganderätt till skogsfastighet. Carl Hultdin behövde pengar och utnyttjade därför möjligheten. Hultdin och Eriksson sålde till Baggböle för sextusen kronor tillsammans.

Vindelgranseles byamän erbjöds 24.500: Riksdaler för avverkningsrätten från deras skiften. Byamännen hade följande namn: Johan Fredrik Persson, f 1817, Carl Johan Olofsson f 1819, Per Persson f 1825, Carl Johan Johansson f 1829, Ludvig Malm f 1829, Jonas Aug Olofsson f 1830, Magnus Olofsson f 1834, Christofer Holm f 1835 och Olof Grahn f 1825. Likadana erbjudanden, förhandlingar och köp gjordes i byarna inom hela området. Våren 1874 hade Hultdin utfört arbeten i JUKTAN, för vilket han erhöll en gratifikation på 100 Riksdaler utöver de 900 han fick för arbetet.

I juli 1874 började nybyggarna, som hade slåtterängar, att bråka för att dammvattnet för flottningen skadade växtligheten. I brev den 13 juli skrev C. Svedmark att han tyckte Vormträskborna var kittsliga om dammvattnet och poängterade att den tjärtunnved dom tagit var rena stölden. "Det är stöld att taga en pinne, som är ostämplad."

Mycket skriftväxling om dammbyggnader och rensning i flottleder där det brukade uppstå brötar och där virket skadades.

Ordergivning per brev 21 nov 1874: "Malm skall i sällskap med Hultdin sköta tummningen efter hela Vindeln med bifloder". Det var flera skogsbolag, som var uppefter älvdalarna för

köp av sågvirke, därför blev det även konkurrens. I Baggböles brev omnämndes Svartviks AB, Sandviks AB, Holmsunds AB m.fl. och att de höjt sina prisnotor med tio procent. Svedmark efterlyste om någon kunde rapportera om en virkesuppköpare vid namn Staflin och vad han gjorde häruppe i markerna?

Hultdin hade även beställt mera verktyg, och fick beskedet från Svedmark att: "Timmersågarna äro slut. Flottningschefen Wänström i Björksele hämtade de sista 16 sågarna. Även om arbetet i Baggböles tjänst tog den mesta tiden i anspråk, så var Carl ständigt uppmärksam på alla tillfällen för förvärv av markområdet där han hittade de blanka stenarna. -Vid kontakterna med alla myndigheter framförde han sina önskemål.

Kronolänsmannen i Lycksele påpekade att han ju hade tillräckligt med sitt hemman i Aspliden och knappast kunde få någon insynning. Carl var påstridig och framhöll att han ville vara framme i god tid, för snart är ju barnen mogna att bilda egna hem.

Carl Hultdin fick även uppgifter om att lantmäteriet höll på med en karta för avyttring inom Zäters skattehemman, och det var inom det området, som han ville förvärva marken. Han fick kontakt med avyttringslantmätare Karl Ulfhjelm och gjorde framställning om sina önskningar.

HANTVERK och NATURPRODUKTER

Tillsammans med skriftväxling och ordergivning i tjänsten förekom ofta beställningar av tillverkade vridkärl, lappskor, kängskor o bällingskor, som gjorts av händiga nybyggare. Det var tydligen många, som tillverkade bruksföremål själva, och med god kvalité. Sommartid gällde beställningarna särskilt hjortron och åkerbär, som också fanns rikligt i Lappmarken. - En beställning i brev från Svedmark, till exempel:

"Doktor Westman, Kängskor lika som pastorn. Till hösten ett par bruna bällingskor att hava direkt på strumpan med skoband. Kyrkoherde Frykholm, tio skålpund hjortronsylt (inalles fyrtio skålpund) däri ej inräknat det som jägmästare Hedberg tingat " (Ett skålpund=425 gram) -Hjortron kallades även för "snattren". Prisexempel: "4 par kängskor á 6:50 tycker jag ej är dyrt". Vid alla tillfällen när Carl passerade området, där han hittade den första blänkande stenen, så tittade han efter flera. -Han började undersöka marken i övrigt och såg att marken i vissa områden såg ut som den var bränd. I myrkanterna var vattnet i källorna beskt och det var ingen växtlighet runt dem.

Plötsligt storfamilj. -(syskonbarn)

År 1874 kom Kristinas lillebror till Aspliden som Kronojägare.(Johan Jonsson) Han hade med sig sex av barnen till Carl och Kristinas syskon, Anna-Greta och Carl, som fortfarande var bosatta i Klabböle, och sannolikt blivit sjuka, och därför inte kunde klara av barnen själva. Barnen stod skrivna i kyrkboken som de var Kronojägare Johan Jonssons barn. Johan Jonsson stationerades året därpå i Vormsele, och gifte sig med en flicka därifrån. Barnen återfördes till Klabböle

V I T E R P O L - KRISTINABERG

År 1879 fick avyttringslantmätare Karl Ulfhjelms i uppdrag att upprätta karta och skattelägningsförslag för Kronony bygge.

Detta blev klart och behandlat i samråd med Godemän den 20 juni år 1879. Själv hade Carl Hultdin tänkt sig namnet "**Viterpol**" på nybygget, vilket även skrevs in på Lantmäteriets originalkarta. Det namnet blev inte godkänt på grund av vidskepliga eller religiösa värderingar. Lantmätaren föreslog då namnet efter gårdens husmor: "**Kristinaberg**". Viterpol blev överstruket och Kristineberg inskrivet på karta och handlingar. - Kopia av karta och protokoll på sidan ---

Det blev åter aktuellt för Carl Hultdin att planera för nybygge.

Timmermannen "Kina-Ant" hade gift sig och bildat familj, samt byggt egen gård i närheten av den gård där han fortfarande var dräng. Husbonden, "Kina- Kejsarn" hade dött år 1874, och de fullvuxna äldre barnen var drängar och pigor i grannbyarna, så Anders måste fortsätta att hjälpa änkan och småbarnen där. Några av Anders bekanta från Kvammarn, Daniel Malm och Lars Hällsten var intresserade av arbete i Lappmarken, för att slippa soldattjänst, så de ställde gärna upp. Då det inte var något lämpligt arbete med nybygget, så fick de arbete med uppspading av åkermark. De har fortfarande namnen efter upphovsmännen, till ex. "Smongbergs"-, "Malms"- och "Augusts-tegarne".

KUNGLIGA BESÖKARE år 1 8 8 3

År 1932, då jag var elva år gammal, passerade Kronprinsparet GUSTAV ADOLF och prinsessan SIBYLLA på sin ERIKSGATA genom Västerbotten. Då berättade min far, som var född år 1874, att då han var i min ålder, hade KUNGLIGA varit på genom-resa i Lappmarken, och enligt pappa hade det blivit en ättling. Under mina sök i skriftväxling mellan Baggbölebolagets tjänstemän hittade jag en order från Svedmark i Lycksele till Wännström och Hultdin på hösten 1883, att de skulle kontrollera isarna och markera färdväg mellan HUSBONDLIDEN och MALÅ. En prins med följe skulle komma i mitten av november för att se land och folk i Lappmarken och uppleva midvintermörkret. Förvintern ansågs lämpligaste tiden, då isarna och myrarna frusit och innan det blivit så mycket snö. De övernattade normalt i Gästgivargårdar, som det fanns gott om, och fanns stall för hästar, rum

och mat för resande. Men ibland övernattade de i bondgårdar, då det fanns plats. Så blev det när de kom till Hornträsk, på vägen mellan Björksele och Malå. De hade övernattat i Husbond-liden, stannat och ätit i Björksele, och kom fram till Hornträsk i skymningen. Där var två vackra flickor i tjugoårsåldern, som prinsen fick syn på och ville bekanta sig med. Där fanns stall och sängplatser, det gick utmärkt att övernatta. De Kungliga hade proviant med sig och ordnade en festlig kvälls- måltid, där de särskilt inbjöd flickorna att delta. Där bjöds på frukt och viner, som flickorna aldrig förut smakat. -Efteråt gick historier och rykten om det Kungliga besöket.

Den yngre av flickorna blev med barn och fick en dotter i juli 1884. När prästen i samband med dopet ville veta vem fadern var, så berättade Greta om de Kungliga besökarna och att det var den enda manliga kontakt hon haft. -Det var den kvällen, efter festen, som mannen kom till henne; "Det var mörkt då han kom, och han gick innan det blev ljus". Så hon såg inte vilken av dem, som var hos henne. -Men hon hade slitit loss en knapp ur hans rock, som hon visade för prästen. I dopboken antecknades: "fader okänd" och vid moderns namn i husförhållsboken: "svagsint". Greta gifte sig tre år senare, men fick inga flera barn. Båda systerarna besvärades av klåda och underlivsbesvär, ungefär som nu klamydia beskrivs. Den orsakar sterilitet efter ett barn. Den äldre syster fick ett barn sju år senare och inget mera. En dotter i gården där "Kina-Ant" var dräng, var i samma ålder, som de nämnda systerarna. Hon drabbades av samma besvär, och det misstänktes att en resande "förtennare", som bodde några veckor i varje större by och förtennade kopparkärl för att skydda mot kopparförgiftning, hade haft intimkontakt med dem och fört över "jälakten", som en annan naturdoktor kallade det. Hon kallades allmänt för "prompa", anledningen vet jag inte. Hon sökte hjälp hos naturläkaren MOSES DALBERG i Bastutjärn, som efter en stunds eftertanke, frågade: "Kan väl inte tro, att Lejonberg, han förtennarn, har tvättat sig dåligt sedan han sysslat med syran?"

(-*"Där har du det", -så "prompa") -Parentesen har blivit ordstäv i Norsjöbygden.

Lars (Johan Laurentius) H Ä L L S T E N

Den 4 januari 1884 gifte sig den tjugoåriga dottern Anna Cajsa med Lars Hällsten (Johan Laurentius Jonsson / Hällsten), som med sin syster Eva Johanna en tid arbetat som tjänstefolk i trakten. De var barn till "Smålänningen" Jon Johansson från Markaryd och Kristina Jonsdotter, bosatta i Brännliden inom Norsjö. Barnen Lars och Eva togs som små till Jonas Eriksson och hans hustru Marta-Lisa i Kvammarn. Deras två första barn dog år 1864, 1½ och 3 år gamla. Då det sedan blev flera barn i Jonas familj så flyttade Lars och Eva och tog tjänst på andra ställen. Under vistelsen i Kvammarn tog de släktnamnet **Hällsten**. Tre bröder i Kvammarn, som var söner till **Erik Jonsson**, tog olika namn: 1) Jonas, **Hällsten**, 2) Anders,**Lind**, 3) Johan,**Westerlund** och då Lars och Eva bodde hos Jonas, antog de det namnet. En anledning till att de flyttat till Lappmarken var att slippa inkallelse till militärtjänst, och så var det lättare få arbete. Carl Hultdin hade planerat och överenskommit

med Lars och sin 18-årige son Karl, att de ska dela fastigheten i Aspliden och att han tillsammans med 12-årige sonen Johan ska iordningställa nybygget i Kristineberg och flytta dit. Eftersom Carl nu även fått så bra kontakter med avyttringslantmätnarna var det lättare att erhålla tillstånd. De hjälptes även att bygga mangårdsbyggnad till Karl. Nu kallades de inte för Krononybyggare, utan Hemmansägare i Aspliden 1.

Avskrift:

Konungens Befallningshavandes i Vesterbottens län utslag uppå Carl Hultdins gjorda ansökning om åborätt till det vid afvittringen i Lycksele socken till anläggning beviljade krononybygget 1/8 mantal Nr 1 Christineberg, givet å landskontoret i Umeå den 12 november 1884 Enär sökanden styrkt sig ega god frejd och ställt antaglig borgen för åboskyldighetens fullgörande, altså pröfvar Konungens Befallningshavande skäligt här-igenom meddela Carl Hultdin åborätt till Krononybygget 1/8 mantal Nr 1 Christine-berg, med villkor för honom eller hans rättblivande innehavare att så snart som möjligt och senast inom 1887 års utgång nedsätta en å stället ständigt bosatt åbo, för vilket ändamål lämpliga bygg-nader så väl för åboen själv, som för hans kreatur skola vara derå uppförda, att ej mindre årligen från och med nästkommande år och intill dess nybygget kan anses vara fullt bebyggt och odlat, verkställa byggnader och odlingar för minst 85 kronor utan ock att behörigen underhålla vad i sådant avseende redan kan vara åstadkommet och att vidare tillkommer, att icke under hvilken förevändning som helst från nybygget bortföra gröda eller spillning, att endast i författnings enlig ordning använda nybyggets skog, samt att söka freda nybygget från åverkan och skada, vid äfventyr, om något av vad som blivit föreskrivet åsidosättes att varda från åboskapet skild och underkastad ersättningsskyldighet skall detta utslag genom sökandens försorg vid nästa mantalsskrivning i Lycksele socken uppvisas för vederbörande kronolänsman.

År och dag som ofvan

Axel Wästfeldt

B Ljungberg

Å S K V Ä D R E T år 1 8 8 5

Försommaren 1885 var det klart för att påbörja grunden till mangårdsbyggnaden i nybygget. Carl hade redan hösten före låtit stenhuggare från flottledsarbeten göra iordning stenar för sten- foten, och transporterat dem till bygget på snöföre.

Tolvårige sonen Johan deltog i arbetet med nybygget, medan Karl och mågen Lars arbetade med jordbruket i Aspliden.

Det var en vacker sommardag och husgrunden var nästan klar. Den var placerad på högsta

delen av lantmätarens utstakade område, med härlig utsikt mot väster.

Mor Kristina hade kokat en god köttsoffa med klimp, och de hade just avslutat måltiden, då hördes åskmuller i sydost och det tornade upp ett mörkt moln. Kristina var mycket åskrädd och ville skynda sig hem till Aspliden. Hon ville att Carl skulle följa henne, åtminstone en bit på vägen och bära en del. Det mörknade snabbt i öster och vinden började ruska om i träden. Carl och Kristina skyndade, halvspringande nedför stigen, ner mot den större vägen mellan Zäter och Aspliden. Åskan brakade loss bakom dem och blixterna for som ljungeldar, samtidigt som de kände några regnstänk och räknade med att bli översköjda av regn om de inte tog skydd. De hade just kommit fram till den plats, där Carl funnit den första blanka stenen. De ställde sig under en låg, men tät gran. Där, vid en stor jordfast kvartsitsten, kunde de se tillbaka mot den plats, där bygget var. Där forsade regnet ner. Det dånade mot marken och det kändes som om de skulle kastas omkull för varje blix som omedelbart följdes av en brakande åskknall. De såg hur träden vid nybygget skruvade sig i blåsten och hur blixtar oupphörligt slog ned i omgivningen. Men det regnade inte där makarna stod. -Bara några regnstänk kändes. Stormade gjorde det, det liknade mest en stor vädervisp, en sådan som vi kallar TROMB. Bara några minuter, -kanske en kvart var ovädret, sedan drog det snabbt vidare mot nord-väst och fortsatte mot Rävliiden. Som genom ett trollslag kom solen åter fram, och det kändes härligt i den svalare, doftande och fuktmättade luften.

Kristina fortsatte ensam mot Aspliden och Carl vände tillbaka till nybygget. -Där möttes han av förskräckta, genomblöta män och forsande, grumligt vatten, som under den värsta vårflod. Blixten hade slagit sönder flera träd i närheten av bygget och plöjt fåror i marken. - Tur att ingen blev skadad. -**"Vi måste flytta byggnaden till den där kvartsitstenen där vi stod,"** var Carls spontana beslut. Den mästerligt uppförda stengrunden fick bli kvar som grund för en hölada, som första åren fick fungera som raststuga. Bostadshuset byggdes, efter ytterligare ansökningar hos myndigheter, i närheten av kvartsitstenen, femhundra meter nedanför det första bygget, och strax utanför det utstakade området.

Kvartsitstenen finns ännu kvar vid byggnaden.

KRISTINEBERGSGÅRDEN

Efter det omvälvande beslutet att flytta nybygget längre ned på nordsluttningen, blev det ett uppehåll i arbetet, i väntan på tillstånd för bygget där. Carl hade nu även utökat området för virkesinköp till Rökå-ån och Rentjärnbäcken. Den senare rinner ut i Gransjön och genom Åman ut i Vindelälven vid Åmsele. Då det blev aktuellt att göra iordning även det vattendraget för flottning, fick timmermannen Anders "Kina-Ant" göra damm och flottledsrensning i Rentjärnbäcken. De flesta nybyggarna hade inte försäkrat sig om äganderätten till skogsmarken. Enligt avvittringsbestämmelserna tilldelades nybyggare skog i förhållande till uppodlat skatteland. Carl Hultdin hjälpte nybyggarna att ansöka om erhållande av egna marker. Anders erbjöds en riklig ersättning för avverkningsrätt från sitt skifte, om han lovade att timra upp byggnaden i Kristineberg. Sommaren 1886 gjordes grund och stenfot för byggnaden klar och virke för timringen forslades fram under vintern därpå. Våren 1887 kom "Kina-Ant" och fick som medhjälpare; Frithjof Hedman, 37 år från Björksele, och Oskar Jonsson, 26 år från Zäter. Dessutom deltog olika dagsverkare, då det

behövdes. Byggnaden stod klar på hösten 1887 och årtalet skars in under östra taknocken. Carl Hultdin med hustrun Kristina, sonen Johan och Kristinas syster Johanna flyttade från Aspliden till Kristineberg. Lars och Anna-Cajsa Hällsten bodde i gamla gården i Aspliden och hade nu två söner. Lina och Karl d.y. 23 resp. 22 år gamla bodde i den nybyggda fastigheten i Aspliden. Marken i nordväst-sluttningen av Viterliden var frodig och gav mycket hö och bra potatisskördar, men korn och andra provade sädesslag mognade sällan. Det var ett mycket tunt jordlager, som behöll fuktigheten även när det var torra somrar. År då det var för torrt i Aspliden, då blev det bra skörd i Kristineberg.

Gränsen mellan Malå och Lycksele socknar var en grovt utstakad linje som var upp-rättad år 1871. Enligt denna var lantmätarens utsättning av gränserna för Krononybygget.

Det visade sig vid finjusteringen av gränslinjen att den kom mitt mellan de upp-förda byggnaderna, igenom den uppodlade gårdsplanen. Kronans revirförvaltare ställde sig välvillig till fortsatt behållande i befintligt skick, då felet begåtts av lantmätaren.

Sedan Carl Hultdin fått nybyggnadstillståndet i Kristineberg, ägnade han sig mest åt att tillsammans med yngste sonen Johan planera för detta. Lars Hällsten och sonen Karl kände sig tidvis utelämnade och fick varken arbetshjälp eller ekonomiskt stöd. Dessutom blev de påförda en ökeskatt som tillkommit hemmanet för den skogsmark, som Carl Hultdin sålt avverkningsrätten ifrån. De begärde att Carl skulle betala denna skatt, men han hänvisade till att det nu var deras skogsmark. De provade även att få ändring genom att söka stämning mot skogsbolaget, men de fick betala rättegångskostnaderna själva då Hovrättsdomen avslag ändringsbegäran.

BETALNING PÅ BAGGBÖLEVIS

Den utlovade betalningen för timmermannens arbete skulle utgå enligt överenskommelse. Köpebrevet blev utskrivet med summan 6.750 Kronor för avverknings- rätten från Rentjärnberg No 2, där Anders varit dräng i över tjugo år. Anders trodde sig vara ägare till skogsmarken på västra sidan av Åmliden, där han ägde slätterängen som hans far köpt år 1856. -Men för ägande av skogsmarken fordrades även att han hade byggnader och odlad mark inom det området. Anders hade ju byggt sitt bostadshus och gjort sina odlingar på "Kina-kejsarns" mark. Men då denne dött 1874 och byggnader och odlingar där var otillräckliga, blev det Anders, som fick ägorätten på Rentjärnbergs skog. Den 19 oktober 1888 skrevs kontraktet under och bevittnades av Jon Persson, Vormsele och Karl Fredrik Nilsson från Kronås. Men inte förr-än den 10 febr 1890 blev lagfarten utfärdad och kontraktet fick giltighet. Den 1 maj 1890 fick Anders kvittera hälften av betalningen = 3.375 Kronor.

VIKTIGARE HÄNDELSER RUNTOMKRING

I slutet av januari 1889 avled Faktor Ludvig Malm Vindelgransele. I brev från Carl Svedmark till Hultdin den 16 febr 1889 skrev han "Änkefru Malm lär leva SALARNA däruppe medan gubbens spritförråd räcker. Hon körde ut gästerna vid gravölet" och i senare sats: -"Hon bör så fort ske kan avlägsnas därifrån, ty hon väsnas där som om allt vore hennes, och sonen skall flytta dit och övertaga göranden efter gubben och då blir hon med honom med mera GALLIMATHIAS"

Den 26 juli: "J A Bergman flyttat in i Vindelgransele efter Malm"

Den 8 aug 1889 drunknade C Svedmarks äldste son i forsen nedanför Bålforsselet . En man som hette Johannes Eriksson var med pojkarna Carl och Axel i båten då den kantrade. Axel var 17 år gammal. Ur brev från C Svedmark till Bruksförvaltaren John Öhlin daterat den 16 april 1890 skrivs om olika affärsuppgörelser, men även exempel på vilket språk som användes: "Angående Er. Jakobssons hustru i Luspen. Jag anser det knapt vara orätt att önska denna MIGÄRA lite extra förplägning, utan tvärtom gläder det mig att hon får den, ty det är ett hår av HIN, som slungar kring sig all möjlig gift och galla över allt och alla. Dessutom gör det gott åt hennes tillskyndare".(Vet ej vad det handlar om.) Brevet avslutas med denna kommentar: "Länsman Hällgren från Wilhelmina, lär vara i antågande för att agitera för sig själv till Riksdagsman, säger Gadd. Här finner han dock ingen jordmån. -Utmärkt före och väderlek."

Den 3 maj 1890 rapporterar han: "Inmärkningssiffran för virkesdrivningen stiger nu till: Sågtimmer 118.055 st och Bjälkar 66 st. Väderleken är solig och varm; 20 grader i skuggan". Carl Hultdin hade i brev den 3 maj beklagat sig över en del. Carl Svedmark svarade:

"Skulle jag varit så tyckmycken som du, så skulle jag många gånger om och för länge sedan bort lämna min post, ty Du kan förstå så många det är som gläfsa på mig. Men man får tacka Gud och taga den onda dagen med den goda, och se glad ut för resten. Gör Du sammalunda, det är mitt vänliga ord."

Mera BAGGBÖLERI

Det förekom mycket sprit, som användes för representation vid kontakten med motparten vid förhandlingar och affärsuppgörelser. Baggböles tjänstemän var beryktade för detta, och det framkom vid flera tillfällen att allt inte gått juste tillväga. Även andra händelser gav anledning till irritation och motsättningar. När Hultdin skulle bygga, var det för honom

naturligt att taga det bästa timret till sitt bygge. -Ibland av det virket, som redan var intummat för leverans till Baggbölesågen. Folk som såg detta och var osams eller avundsjuka mot Hultdin gjorde anmälan till myndigheter. När sådana anmälningar kom till Svedmark i Lycksele fick de motsatt verkan; -den som gjort anmälan blev istället trakasserad av Svedmark.

Den 18 febr 1892 var Carl Hultdin och Carl Svedmark instämnda som svarande vid Norsjö och Malå ting av elva skogsägare. Det var E A Lundqvist Berg, Jonas Lundmark Björkås, F A Lundmark Björkås, Israel Hedström Björkås, Gustav Persson Björkås, Karl A Lundqvist Björkås, Jakob Lundqvist Rökå, Abraham Lundqvist Rökå, Oskar Lundqvist Rökå, Ferdinand Örnberg Rökå och Per J Lundqvist Rökå. Stämningen gick ut på att Hultdin låtit avverka 422 st träd, som var för små, enligt kontraktet. Det framkom att träden först blivit stämplade och att Oskar Lundqvist förbundit sig att av-verka och nedföra alla stämplade träd. Därigenom ansågs han ha givit sitt medgivande till avverkningen. Efter en flera sidor lång promemoria, där även framkom att de 27 avverkade träden inom den kontrakterade tiden skulle ha växt till den stipulerade grovleken, så ogillades käromålet av Häradsrätten. Anmälarna dömdes att betala rättegångskostnaderna. Domen fastställdes den 4 mars 1893 av ERIK DRAKE.

De flesta nybyggarna var inte läs och skrivkunniga. Ibland var det säkert svårt att förstå de olika språk och dialekter som förekom när långväga folk kom på besök. Det fanns några inom bygden, som lärt sig skriva, och utnyttjades vid affärer. Men de flesta använde bomärken vid kvittering och underskrift. De som var kunniga och ville utnyttja tillfällena, hade stora möjligheter att tillskansa sig fördelar genom detta. Hösten 1891 hade äldste sonen till "Kina-kejsarn" gift sig och bildat egen familj. Vid Juletid 1891 flyttade "Kina-ant" till Kvammarn, där han återköpt sin farfars hemman för de pengar han fick av Svartviks AB, som nu äger Baggbölebolaget. Sista brevet från Carl Svedmark till Carl Hultdin var daterat den 18 febr 1894. Svedmark avled i slutet av månaden. Den 30 mars skrev John Öhlin: "Dödsorsaken anser doktorn vara kräfta i levern." (Troligen genom spritmissbruk) Till Svedmarks efterträdare i Lycksele blev den tidigare med-hjälparen Lanbert Glaas och som medhjälpare fick Svedmarks son Wilhelm tillträda.

S V A V E L K I S

Carl Hultdins förvissning att hitta en rik malm i Kristineberg var fortfarande obruten, trots att det gått 35 år sedan han hittade den första blanka stenen. Sedan dess hade han hittat många till och visat för Geologer och andra intresserade. Visserligen hade flera sagt att det var värdelöst svavel, men en del trodde det var något mer. Malåsamerna hade sitt stråk förbi i trakten, och Carl var mån om att stå på god fot med dem. Han hade även hört att samerna kände till var det fanns bly och silver. Samen Petrus Jonsson från Murpejaur var och tog med sig några småstenar. När Petrus senare rastade vid Cederlunds skjutsstation i Malå-Vännäs så mötte han Agronom H Häggbom från Skellefteå. Häggbom var kunnig i geologi och provade stenen i eld. Det luktade svavel. Även om Petrus Jonssons dröm om guld försvann, så fortsatte utvecklingen som planerat.

Makarna Carl och Kristina Hultdin, pigan Johanna och sonen Johan hade skapat ett riktigt jordbruk i ödemarken. De kunde leva gott även om det var en mil till närmaste handelsbod. Det närmade sig sekelskifte och Johan hade mött en kvinna från Åmsele, -Charlotta Nordström, som han gärna ville ha till gården. Carl var snart sjuttio år och Johan tjugooåttå. Mor Kristina var angelägen att Carl skulle överlåta gården till Johan, men det var inte alldeles självklart. -Mågen Lars Hällsten var också intresserad och erbjöd mycket mera än vad Johan var villig att betala. Tiden för de skattefria åren hade gått ut och fastigheten skulle synas och skatteomföras. Hemmanet fick arealen 530 har och skrevs i Carls namn, då de inte kunnat enas. Carl genomdrev dock sin mening på grund att sonen Karl och mågen Lars inte var intresserade av malmsökning så fick Johan köpa till förmånligare pris. Köpesumman sattes till tiotusen kronor med ett avdrag för de arbetsinsatser Johan gjort. Den slutliga köpesumman blev sextusen kronor samt undantagsförmåner. Johan gifte sig med Lotta Nordström den 25 mars år 1900. Övertagandet av hemmanet fastställdes inte förrän år 1903. Arbetet med Faktorstjänsten hade minskat under senare år, genom att flottningen övertagits av Umeå flottnings- förening, virkesmätningen av tummningsföreningen och virkesinköpen gjordes på särskilda auktioner. Carl hade pensionerats från Faktorstjänsten och Johan jänstgjorde som biträdande Faktor i området. Det gav endast ett litet deltidsarbete, varför han kunde ägna sig åt malmletning och finansierade det genom att utstämpla tusen träd från fastigheten och sålde det som rotpost för tiotusen kronor. Det gav ju arbete till många ortsbor.

Gulddrömmarna blev aldrig verklighet för den driftige Faktorn och nybyggaren Carl Hultdin. Han avled de 19 febr 1909. Men han hade ett rikt liv bakom sig, som gett Lappmarken mera än vad någon annan åstadkommit; GRUVAN, med sysselsättning och produktion av hårdvaluta, samt många ättlingar, som varit mycket betydande för bygden.

PERSONBESKRIVNING av CARL

skriven av dottersonen Jonas A Hällsten f.1888 23/7 död. 1962

Makarna Carl och Stina Hultdin hade vid sekelskiftet börjat tänka på att överlåta arbetet till yngste sonen Johan ("Janne") Carl kunde härigenom få tillfälle att ägna sig åt sina älsklings hobbyn; fiske, jakt, (han var en mästare i att snara harar och ripor) och naturstudier i olika former. Det var en fest att se honom framåtböjd med ansiktet över en vårtidig myrstack för uppfriskande parfymering. Till och med i munnen kunde han taga en näve ettriga myror och sedan spotta ut dem sedan de besprutat munhålan. Eller när han en småregnig sommarkväll med huvudet dolt i en stor snusnäsduk, som skydd mot blodtörstiga myggor, stod med metspö tålmodigt i timmar för att lura harren i Vormbäcken att nappa på kroken. -Och harren fick han. Däremot kände man medlidande med honom när han bitande vinteraftnar kom blåfrusen åter från lakfisket på någon dytjärn. -Men efter att fått tina upp sig framför den härliga brasan i öppna spisen och en kopp kaffe, då berättade han om kvickelse av utflykten.

Sedan Kristineberg fått sin malmklang har man fått höra myten framkastas: "Carl Hultdin var nog visionär." -Men det var han icke, men han var vetgirig, beläst och hade skaffat sig en icke föraktlig fond av livserfarenhet. Han sökte studera livet i alla dess former. Att han därvid under årtal kom att samla och särskilt studera stenstycken eller malmprov stod i

samklang med hans egna ekonomiska intressen. Han hade också kommit till den bestämda uppfattningen att det fanns malmer på sin fastighet. Han förfäktade även denna mening genom att till vänner och bekanta demonstrera och dela ut malmprov, vilket i sinom tid bidrog till malmfyndighetens upptäckt. Efter inskränkningen i driften bestod familjen av makarna Hultdin, Stinas syster som var trotjänarinnan Johanna Jonsson, yngste sonen Johan och varierande ett och två av vardera manliga och kvinnliga medhjälpare. Carl var själv mycket upptagen i skrivgöromål, övriga karlar arbetade på åker och äng eller i skogen. Moster Johanna hade ansvaret för ladugården och de övriga kvinnorna hade stickning, vävning, syning, tvätt mm.

Carl och Stina Hultdin hade en förunderlig förmåga att skapa ett hem med mjuk och varm hemkänsla. Renlighet och god ordning överallt. Tid och ro att alltid stå till tjänst, men ändå väl förberett. Tänk bara vad det innebar av god ordning och omtanke för en ödemarksgård med 1/4 mil till närmaste granne och över en mil till handelsboden och ingen telefon. Men alltid fanns det att reda av och bjuda till fest när gäster kom. Och med samma vänliga gästfrihet mot prästen, skogsinspektoren, sotige smeden, fattige fiskaren, korg- och laggkärlsmakaren och den vandrande sammen. -Alla lika välkomna. Samerna voro särskilt omhuldade och högt aktade av Carl och Stina Hultdin.

Hornberg den 10 november 1961

Jonas Hellsten

Agronom HÄGGBOM 1914

Under första Världskriget, som började år 1914, blev det handelsblockad, som ökade efterfrågan på tekniska råvaror, bland annat svavel och koppar. Då erinrade sig Agronom Häggbom som avancerat till Köpman och Konsul, den där svavelkisstenen i Lappmarken. Han reste då upp till Malå-Vännäs för att efterforska varifrån stenen kommit. -Men både sammen Petrus Jonsson och Gästgivare Cederlund var döda, och ingen där visste något om var stenarna hittats. På hemvägen åkte Häggbom med gästgivare Pelle Bergström, och beklagade sig för honom om sin besvikelse och misslyckade resa. Bergströms syster Hulda var gift med en son till Carl Hultdin, så han visste, och kunde upplysa om var stenarna fanns. De kom överens om att Bergström skulle skaffa malmprover och sända till Häggbom för undersökning. De insända proven analyserades och visade sig, utöver Svavel, innehålla höga värden av koppar, zink, bly, silver och guld.

Aktiebolaget HULTDIN-HÄGGBOM-BERGSTRÖM

sekunderat av SVENSSON

Häggbom organiserade bildandet av Bolaget och

Grosshandlare Gustav Svensson i Stockholm var deras talesman.

INMUTNINGAR - Guldfeber

Ryktet om malmproven orsakade Guldfeber bland spekulanter och Geologer. Det var under hösten 1917 det började med inmutningar och utmål där Hultdin hade lokaliserat mineral i fast berg. När nyheten vid årsskiftet 1917 - 18 spreds i tidningarna, då satte det ytterligare fart på malmletare i trakten. Disponent Wesslau för Skellefteå Gruv AB, Sveriges Geologiska Undersökningar och Centralgruppens Emmissionsbolag engagerade sig med de modernaste mätinstrumenten. Det var även med en ny elektrisk mätmetod, som gav resultat och de lyckades bestämma fyndighetens storlek och utsträckning.

Johan "Janne" Hultdin lejde folk för att blotta malmen. Men det var ett svårt arbete att hitta rätt. Det visade sig senare att malmstocken vid jordytan hade sjunkit nedåt i förhållande till det lättare gråberget, så att malmen var täckt av ett tjockt jordlager. -Det behövdes kontanter för att avlöna arbetarna, och nu var det inte möjligt att utnyttja Baggbölepengar. Pengar från skogsförsäljningen räckte inte längre och Janne sålde en del av fastigheten år 1919 till Gustav Svensson. Projekteringsverksamheten blev dyr och minskade, samtidigt som efterfrågan på mineral minskade efter fredsslutet. -Gustav Svensson gick i konkurs och avstyckningen såldes till Allan Winge år 1930. - Winge sålde området till Oskar Falkman, som var ombud för Västerbottens Gruv AB och undersökningarna fortsatte. Efter upptäckten av Guldmalmen i Boliden sammanslogs Skellefteå Gruv AB och Västerbottens Gruv AB och namnet ändrades till:

BOLIDENS GRUV AB

Prospektering

Åren 1932 - 1934 utförde Bolidens Gruv AB borrhningar och mätningar för att lokalisera malmens storlek och innehåll. Det ledde till beslutet att göra ett schakt ner till 90 meters djup för ytterligare undersökning. I juli 1935 var schaktet klart och därifrån sprängdes sidogångar och diamantborrades för att ännu bättre klarlägga malmens läge. Det konstaterades att malmkroppen var större och rikare än någon beräknat tidigare, och därför fortsattes schaktet ner till 250 meters djup. Då beslutades att här måste det byggas en anläggning med stor kapacitet och för långvarig drift. Samtidigt beslutades om köp av fastigheten. År 1937 sprängdes en ort fram till den plats, där berget var fast och icke malmförande, för att göra ett centralschakt för uppfödning av malmen, och byggnader för behandling.

"Janne" Hultdin hade flera förhandlingskontakter med företrädare för Bolidenbolaget, men de visade inget intresse för någon affär. Han hade utbetalat 13.000 kr för undersöknings- och försvars-arbeten för inmutningarna och ville göra sig skuldfri. Dessutom ville han att gruvdriften antligen skulle komma igång. Janne ställdes inför alternativen att antingen fortsätta sina försvarsarbeten, för att få behålla inmutningsrätten, och därmed ådraga sig ökade skulder, -kanske konkurs, eller att sälja till Boliden på deras villkor för att få igång

gruvdriften genast.

Avskrift: K ö p e k o n t r a k t.

Undertecknad, Johan Alfred Hultdin, överlåter och försäljer härmed till Bolidens Gruvaktiebolag hela min fasta egendom, 1/8 mantal Kristineberg Nr 1 i Lycksele socken av Västerbottens Län på följande villkor: 1).Den överenskomna köpeskillingen skall utgöra (50.000) femtio tusen Kronor. 2).Detta köpeavtal skall gälla endast under förutsättning av bolagsledningens godkännande samt, att bolaget erhåller vederbörligt tillstånd till förvärvet. 3).Köpeskillingen skall erläggas så snart sådant tillstånd meddelats, och fastigheten skall då av bolaget omedelbart tillträdas i det skick den nu befinnes samt fri från penninginteckningar och nyttjanderätter. Bolaget skall därvid vara berättigat att av köpeskillingen innehålla ett för inlösen och dödande av eventuella inteckningar, som då besvara fastigheten, erforderligt belopp, och säljaren skall godkänna alla de åtgärder, som av bolaget för detta ändamål vidtager. 4).Före tillträdesdagen får ingen annan skogsavverkning på fastigheten företagas, än för säljaren erforderlig husbehovsved, samt år 1934 utstämplad skog. 5).Köpe- och lagfartshandlingar skola gäldas av Bolaget. 6).Säljaren skall hålla hemul enligt lag. Härav äro två exemplar upprättade och mellan parterna utväxlade.

Kristineberg den 23 februari 1937

Antages: BOLIDENS GRUVAKTIEBOLAG Oskar Falkman, köpare

Johan Alfred Hultdin, säljare Förestående försäljning godkännes till alla delar:

Lotten Hultdin . Vittnen; Sven G.Thorné Sven Persson

Tillägg till köpekontrakt

Upplåtelse 1. Sedan Bolidens Gruvaktiebolag, med vederbörligt tillstånd, från Johan Alfred Hultdin och hans hustru, Lotten Hultdin, förvärvat fastigheten 1/8 mantal Kristineberg Nr 1 i Lycksele socken upplåter Bolaget härmed åt bemälda makarna Hultdin och deras son Karl Johan Gustaf och hans hustru Gerda Amalia Hultdin rätt att så länge nämnda personer det önska under sin återstående livstid fritt bebo och bruka till fastigheten hörande, nu befintliga boningshus och åbyggnader samt den odlade jord och äng, som icke av bolaget tages i anspråk, jämte betesrätt. Under den tid nämnda personer begagna sig av denna rätt, skola de dock själva ombesörja och bekosta av dem önskade reparationer och underhåll av byggnaderna ifråga.

Denna upplåtelse är personlig och får icke överlåtas

Boliden den 3 november 1937. BOLIDENS GRUVAKTIEBOLAG

Rätt avskrivet intyga: Birger Brandt, G Stenberg, Oskar Falkman

Sedan Bolidens Gruvaktiebolag jämlikt Kungl. Maj:ts resolution den 24 sept 1937 erhållit vederbörligt tillstånd till förestående förvärv, och den överenskomna köpeskillingen á ,50.000:- kronor, denna dag blivit, i enlighet med kontraktets bestämmelser, till fullo gulden, varder densamma härmed kvitterad, och avhänder jag mig i följd därav härmed äganderätten till ifrågavarande ägd fastighet tillägnar densamma Bolidens Gruvaktiebolag för omedelbart tillträde.

Kristineberg, Lycksele den 3 nov. 1937 Johan Alfred Hultdin

Bevittnas: Sven G Thorné K. A. Pettersson

Upplåtelse 2 *I anslutning till en i samband med Boliden Gruvaktiebolags köp av fastigheten i Kristineberg Nr 1 den 3 nov 1937 har Bolaget till Johan Alfred Hultdin med hustru och Karl Johan Gustaf med hustru utlämnad upplåtelse angående rätt att bebo och bruka vissa åbyggnader samt odlad jord och äng jämte betesrätt inom del av fastighet som inte av Bolaget tages i anspråk, medgifes härmed åt nämnda personer, jämväl rättighet att så länge de bebo ifrågavarande byggnader kostnadsfritt efter bolagets anvisningar på bolagets skogsmark själva upphugga och på det villkor, att de av de disponerade byggnader icke inhyses andra personer än sådana som är anställda hos bolaget eller i övrigt av bolaget därtill godkännes.*

Boliden den 13 nov 1937 Bolidens Gruvaktiebolag E Wesslau

Oskar Falkman hade varit Bolidens Gruvaktiebolags representant under malmletning och prospekteringstiden. Nu tillträdde Gruvingenjör Sven G. Thorné som platschef för byggande av samhälle med bostäder och servicebyggnader, samt uppbyggnaden av en ny, modern gruvanläggning för en framtida lång och effektiv användning.

S A M H Ä L L S B Y G G E

Samhället planerade Thorné att bygga i Björksele, som redan var en stor by. Det skulle bli ett bra samhälle. Han planerade att anlägga en smalspårig järnväg mellan gruvan och samhället. Förhandlingarna med myndigheter i Lycksele var kärva och bönderna i Björksele ville inte upplåta mark för bebyggelse. De ville inte få in ogudaktigt rallarliv i sin by. Thorné beslutade då att visa dem, att det gick bygga ett mönstersamhälle på sydslutningen av Viterliden, ända ner mot myren. Gruvstuga med matservering och trettio bäddar hade ju byggts redan 1935, då första schaktet påbörjades. Men för ett fast familjeboende erfordrades en storsatsning. Under år 1938 sågades 89.000 kubikfot ovh hyvlades 34.000 kubikfot virke vid två uppsatta sågar med hyvelanläggningar och snickerier. Det byggdes platschefsbostad, tjänstemannamäss, marketenteri, baracker och bostäder för tjänstemän och arbetarefamiljer. Första åren byggdes 67 hus med 174 lägenheter i Bolagets regi. Husen numrerades med en slags rangordning: Överingenjörens, platschefens bostad nr 1, gruvingenjörens nr 2, anrikningsverkets ingenjör nr 3, övermontören nr 4, kamreren nr 5, verkstadsing och trädgårdsmästare nr 6, geolog och gruvmätare nr 7, gruvfogde och transportchefer nr 8 och sedan arbetsledare, förmän och viktigare yrkesmän i en klart markerad ordning. Efter något deccennium ändrades dock denna ordning genom omflyttningar och mindre styrning av boendet. Dessutom blev det mycket privat bebyggelse: Posthuset, Brukshandeln, Konsum, Skolan, Frisering, Herrekiperingsaffär, Motorverkstad och åkeri med sportaffär, sjukstuga med läkarbostad, ett polishus med lägenheter för lärare, utbyggnad av skolhuset, lärarbostad, busstation med väntsal och kiosk och pappershandel samt ett femtontal egnahem. Krigsutbrottet år 1939 försågs alla fönster med pansarplåtarmerade fönsterluckor och gjordes samhället svårupptäckt från luften genom att alla stora träd lämnades kvar inom bebyggelsen. Thorné lät även montera särskild belysning på platser långt utanför samhället för att vilseleda bombplan inför ett överraskande anfall av flyg.

V ä g a r

1935 fanns en med bil just farbar väg från Björksele via Zäter - Rävliiden och ner till Kristineberg. År 1937 -38 byggdes ny väg Zäter - Kristineberg väster om den spångade stigen, som fanns tidigare. Den vägen förlängdes sedan till Aspliden och Rökå, dit de haft väg över Nåda från Lövberg. 1939- 1940 byggdes malmvägen över Åmliden - Lillholmträsk till Boliden

Gruvan

Gruvanläggningen planerades med den modernaste och effektivaste maskinella utrustning som fanns att anskaffa. Gruvhiss och uppfordringsspel i centralschaktet gick de första tio åren ner till 288 meters djup. De var av Siemens fabrikat och monterades upp av Tyska tekniker. (De är fortfarande i drift med endast en del justeringar och automatisering. Malmbrytningen skedde då med handhållna lufttrycksmaskiner, som tillkopplades spännben. Dynamit användes vid sprängning och fick betalas av sprängaren,(-ett sätt att effektivisera) och lastning av berget i orterna skedde för hand. Utkörning av malm på brytningsrummen med elektriskt drivna skrapspel. Transport i orterna med råoljedrivna lok på räls. De ersattes med el-drift för att få renare luft i gruvan. Ovanför 90-meters nivå var berget mycket svagt, brytningen ändrades till dagbrott hösten 1943.

ANRIKNINGSVERKET FÖR MALM

För att slippa transportera värdelöst berg till Boliden byggdes anriktningsverk i anslutning till gruvan. Det innebär att när malmens innehåll exempelvis är 20 % Svavel, 10 % Koppar eller Zink samt något bly, silver eller guld, så kan man i anriktningsverket skilja på produkterna, så att man erhåller tre sorts sliger: Koppar, Zink och Svavel. I kopparsligen ingår då Silver och Guld. Restprodukten, avfallssligen användes för återfyllning i brytningsrummen. Man inbesparar då två tredjedelar av transportmängden till Boliden och dessutom blir det mindre återfyllningsmaterial man behöver anskaffa. Innan man började använda avfallssligen så kördes massor med sand och grus från omgivande landskap, med stora miljöproblem.

Malmbehandlingen börjar i gruvan med grovkrossning för att kunna transportera upp till verket. Ovan jord sker sedan finkrossning till c:a 5 cm storlek varefter malning i kvarnar till under en millimeters kornstorlek. Därefter sker anrikning, där olika kemikalier får olika malmsorter att skilja sig från varandra i flotationen. Och sedan torkning, så att sligerna blir som pulver eller fin sand.

T R A N S P O R T - MAGIRUSBILAR / linbana

Första malmtransporterna skedde på vägen över Björksele till Lycksele och därifrån med järnväg till Boliden för anrikning. Innan vägen över Åmliden var klar transporterades en tid över Röka till Malåvägen vid Lövberg, men det var endast små mängder och endast krossad malm. Hösten 1940 var anriktningsverket i drift och sligen kunde då köras efter den nybyggda malmvägen. "Jättestora" Tyskbyggda Magirus - lastbilar inköptes och på grund av andra världskrigets bensinbrist ombyggdes för gengasdrift. Träkol och träknubb användes som bränsle och gruvbolaget tillverkade eget kol i kolmilor och ugnar, samt träknubbfabriker, dels vid sågen i Kristineberg och dels vid Bäverhult. Det blev även svårigheter att anskaffa gummidäck till de tunga bilarna. Därför beslutades om byggande av den nittiosex kilometer långa linbanan Kristineberg - Boliden. Världens längsta linbana byggdes på ett år och blev klar att tagas i drift på våren 1943. Den övertog all sligtransport. Det hade planerats att utnyttja returkorgarna för varutransport, men det var ett svårlöst problem, så godset fick fortsätta att transporteras på landsväg.

E r i k s s o n s b u s s

Största delen av arbetarna vid gruvan var från Skelleftebygden. Det hade varit kris i såg- och massaindustrierna vid kusten och därmed även deras serviceindustrier. Även vid jord-och skogsbruk hade det blivit mindre med arbete. Det var kö till gruvan och många familjer flyttade till Kristineberg. Men det var brist på bostäder och blev inte plats för alla. Många hade familjerna kvar vid kusten och åkte hem på helgerna. Det gick oftast tre bussar, ner mot Skellefteå på Lördagar efter klockan tre lördag e.m. och tillbaka från Skellefteå på söndagsaftnar fullpackade med arbetare. Det var inte många, som på den tiden hade egna

bilar.

Platschefer i Kristineberg

Under uppbyggnadstiden och fram till 1966 var det Boliden Gruv:s ledning, som bestämde nästan allting i Kristinebergs samhälle, -även för dem som hade egnahem. Bolaget stod för all service; vägar, vatten- och avlopp samt el-distribution. Första platschefen Sven G Thorné var mycket diktatorisk och hade Gruvingenjör Jan-Erik Boman, kamrer Birger Brandt och övermontör Gunnar Nilsson som medhjälpare. Thorné:s man på samhället var för det mesta byggnadsförman "Klot-Johan" Johansson. År 1944 övertog Överingenjör Bertil Israelsson befattningen som platschef, år 1955 norrmannen Johan Hindrum, år 1960 Sigvard Ando, år 1963 Dag Ingler, år 1968 Roland Widmark, år 1975 Olof Fägrema, år 1980 Gösta Lindgren, år 1985 Svante Holmgren. Efter år 1970 byggdes många egnahem och samhällsservicen övertogs mer och mer av kommunen, varför platscheferna i huvudsak fick ägna sig åt gruvdriften. De som senare varit ansvariga är Jan-Erik Falkdal, Bo-Johan Nilsson, Thomas Hedberg, Agne Ahlenius och Jan Moström. Den sistnämnde tillträdde tjänsten i mars 1996.

Carl Hultdins dotterson Jonas Hällsten skriver synpunkter:

Kännedomen om gruvfyndigheten i Kristineberg, utöver det personliga nyhetsförmedlandet man och man emellan spreds offentligen någon dag omkring årsskiftet 1917 -18 genom ett meddelande i Västerbottens Kuriren, rubricerat: "Märkliga malmfyndigheter i Västerbottens lappmark". Detta satte ytterligare fart på malm-letarromantiken längs Skellefteå-dalen. Det bidrog säkerligen ock till att lokalisera var den vetenskapliga malm letningen skulle sättas in för att upptäcka värdefulla malmer. Flera fyndigheter upptäcktes också i rask följd, däribland det för drift centralt belägna guldrika Bolidenfältet. Dessa värdefulla och lättillgängliga malmer gjorde att Kristinebergsfältet kom i bakgrunden. Janne Hultdin kom därigenom i ett ofördelaktigt förhandlingsläge till Bolidenbolaget, som ville köpa hans andel i fyndigheten och fastigheten. Antingen måste han fortsätta med försvarsarbeten för att behålla inmutningsrätten, eller också sälja på de villkor som Gruvbolaget föreskrev. Vilket alternativ han än valde så ledde det till personlig misär för honom och hans familj. Men han tvekade inte om att välja den väg, som fortast skulle leda till bygdens fördel och utveckling. Janne Hultdin fick 10.000 kr för sin inmutade andel i malmfyndigheten och för fastigheten i sin helhet 50.000:-I kostnader för undersökning och försvarsarbeten i fyndigheten var han skyldig 13.000 kronor och ytterligare kostnader skulle tillkomma om han inte sålde. Alltså blev kvarlåtenskapen 47.000 kronor. -Kanske knappa promillet av värdet. Enligt köpekontraktet bereddes dock Janne och hans son Karl plats i mera tillfälliga arbeten i gruvan

Antisocialist eller Socialist ?

Om Janne Hultdin, paralyserad och omskakad av vad han trodde vara ett guldkimrande lyckokast, att till storfinansen försälja sin del i gruvan och fastigheten utan att försäkra sig och sin släkt av en årlig andel av gruvans nettovinst av en promille, för att gynna sin hembygds och dess fattiga befolknings utveckling skall kallas socialistiskt må de vice avgöra. Ett är säkert. -Det skedde en generations växling i den Hultdinska släkten, och i Kristineberg i sin ursprungliga stolta träpatronform glider ner mot fullständigt utplånande, för att återuppstå i större och ny form: "I ljummande" malmklang. Jonas Hällsten var i sällskap

med Janne Hultdin år 1931 och såg då arbetet i det inmutade området. Där fanns då pålar för inmutnings-och försvarsarbetena samt provtagningsgropar på några ställen där där malmen gick i dagen. Guldglänsande gropar längs bergskammarna, men i övrigt icke något som tydde på förestående gruvdrift Sju år senare, när Jonas besökte platsen, då sjöd det av arbete och byggnadsiver. Platschefen ingenjör Sven Torné var självständig och driftig ledare, som visste huru han ville att gruvsamhället och bygden däromkring skulle byggas. Janne Hultdin kunde då med synbar glädje berätta, att en erfaren gruvfogde från Dalarna, som höll på med kartläggning av malmens omfattning och brytvärde, berömt honom för hans arbete.

Jonas Hällsten fortsätter--

Då det skrevs år 1938 och Hitler-oron ökade dag för dag och koppar blev en synnerligen efterfrågad metall. Analyserna av kopparhalten i Kristinebergsmalmen visade på höga värden, varför Gruvbolaget, när priserna gick upp, tog chansen att påskynda utbyggnaden av gruvan och ökade malmbrytningen. Då visade det sig att transporten med lastbilar blev otillräcklig. -och vad värre var, -att beredskapsuppläggningsen av olja och bensin inför krigshotet och faran för gummibrist till bildäcken förändrade planerna för malmtransporten. Det föreföll då vara enda alternativet att bygga järnväg, som de säkraste och billigaste sättet att transportera malmen från gruvorna till smältverket i Rönnskär. Under 1940-talet skedde betydelsefulla personliga förändringar i toppen av det Kristineberg som var på väg att försvinna och det Kristineberg som kommit. Fru Lotten Hultdin, som med sådan grandezza skött värdinneskapet under de pressande förvaltningsåren gick bort under senare delen av - 44. Janne Hultdin pensionerades från arbetet som dynamitutlämnare vid gruvan, som han ändå ofta besökte och inspekterade. Sonen Karl Hultdin nr 3 var som samhällets förtroendeman, helt upptagen i kommunalförvaltningen inom Lycksele. Familjen bodde kvar på undantag av fri bostad i den Hultdinska gården, men den Hultdinska epoken var slut.

Kraftkarlen Carl Hultdin nr 1:s oro att sonen Janne ej skulle orka med att förvalta och föra Kristineberg framåt, besannades. Däremot kan man med sannolikhet tro att ingenjör Thornés frånträdande av chefskapet för Kristineberg var en förlust för samhällets och kringliggande bygds utveckling. Det har omvittnats att ingenjör Thorné var särskilt intresserad av vägförbindelsernas förbättring och utbyggnad. Det sades också att han var en omstridd stridens man, men det är sådana som bruka våga sig på uppslag och ovanliga uppgifter, som en eller annan gång kan misslyckas, men vilka de flesta gånger för till framgång och skapande av bestående värden. Ingenjör Thornés försök med malmtransport på lastbilar efter landsväg ansågs troligen som ett misslyckande av bolagets ledning. Men tänk till vilken nytta denna väg varit och är för bygden. Samtidigt som det blev för Thorné ett varsel att nästa gång gå fram med större försiktighet och välja det välkända säkra transportsättet med järnväg.

Har då kommunala ortsmyndigheter varit framsynta och påpassligt bevakat bygdens intressen och smidigt, förhandlingsvilligt slutit upp vid gruvledningens sida, i detta fall ingenjör Thorné, och enats om en samfällad framstöt för byggande av järnväg genom bergslagen, och i uppvaktning hos statsmakten med kraft och bestämdhet framfört kravet att få bygga järnväg, har ingen statsledning kunnat tvinga gruvbolaget att bygga linbana.

Av någon oförklarlig anledning glappade kontakten mellan gruvintresset och bygdeintresset. Den långtidsplanerande framsynta ortsmyndigheten stod försagd och avvaktande. Gruvbolaget måste handla. De hade inget annat stöd än statsmakternas förslag, vilket på kortast möjliga tid skulle ge största valuta. Gruvbolaget beslöt bygga linbana Boliden - Kristineberg. Därmed slogs grunden undan fötterna på ingenjör Thorné för att bli samhällsbyggare i stort inom Skelleftefältets bergslag. Ingenjör Sven Thornés efterträdare, bergsing. Bertil Israelsson var säkert skicklig företagsledare att få malmen ur berget. Han var också intresserad av hemvärn, skytte och anordningar för fysisk fostran, spänst och rekreation och återhämtning, men i övrigt ingen företrädare för stora vyer för bygdens förkovran och framtida utveckling.

Skrivet i Hornberg den 10 november 1961

av dottersonen Jonas Hellsten

Till detta vill jag passa på och ge mina personliga synpunkter om utvecklingen:

Janne Hultdin var, liksom min far Janne Lundström mycket liberal och arbetade för ett kooperativt samhälle. Godsägare- och myndighetsmentalitet skulle ersättas med individuellt ägande och personlig lön för utfört arbete samt ansvar för både sig själv och för varandra. Janne Hultdin sålde gruvfyndigheten för att ge bygdens befolkning möjlighet till arbete och försörjning. Han själv och sonen Karl garanterades att bo kvar på fastigheten och att få försörjning under sin livstid. Karl kom också in i Lycksele kommuns styrelse, blev taxeringsnämndens ordförande och engagerade sig i samhällsfrågor. Karl var Jannes enda barn och han i sin tur hade en enda son, Folke, som studerade och blev överlantmätare i Umeå. Folke engagerade sig inte i bygdens frågor och är därför okänd för de flesta i bygden.

Janne Hultdins äldre syskon, som stannade i Hornberg (Aspliden) är desto mera kända i bygden: Hellsten, Hultdin, Bergström, med flera släkter inom Malå och Vindelådalen är kända och framgångsrika ättlingar till dessa.

Fackförening för arbetare

Redan år 1934 den 18 nov bildades den första fackföreningen. Det var Axel Gustavsson från Bolidens avdelning av **Svenska Gruvindustriarbetarförbundet** som anordnade ett möte i Aspliden. Folk hade redan då klart för sig att det skulle bli gruvbrytning i stor skala i Kristineberg. Det var även diskussion om bildande av **SAC** = "**syndikalister**", men det blev Sv Gruv och till första styrelse valdes: ordförande **Henning Hultdin**, sekreterare Artur Boström, kassör Magnus Hultdin. Vid möte den 27 nov 1934 deltog Sv Gruvs ombudsman Erik Pettersson och Vilhelm Isaksson, som flyttat från förbundets avdelning nr 4 Malmberget. Denne **Vilhelm Isaksson** stannade endast en kortare tid i Kristineberg, för att senare återkomma som Sv Gruvs ombudsman och senare även som ordförande i Sv

Gruvindustriarbetarförbundet år 1952.

Efter Henning Hultdin valdes **Alvar Karlsson** till ordförande år 1938, Karl Hultdin valdes till sekreterare, och Olof Edmark som kassör. År 1939 blev Alvar Karlsson gruvförman varför **Axel Backlund** valdes till ordförande, David Nordström som sekreterare och Gunnar Forsell som kassör. Backlund avsåg sig uppdraget och **Algot Karlsson** valdes som ersättare. I febr 1942 valdes **Torsten Fredriksson** till ordf, Ragnar Stenberg som sekreterare och Ivar Andersson som kassör. År 1944 kvarstår Torsten Fredriksson som ordf och väljs Lage Karlsson som sekreterare och Paul Grubbström som kassör. Senare under året fick Torsten Fredriksson tjänsten som ombudsman i Grängesberg varför **Algot Karlsson** åter valdes till ordförande. I okt 1945 slutade Algot Karlsson sin anställning och valdes **Bror Olsson** till ordförande. Olsson kvarstod som ordförande till år 1952 då han fick anställning i Stockholm med tunnelbanebygge. **Lage Karlsson** valdes då till ordförande. År 1955 tillträdde Lage Karlsson tjänsten som ombudsman för Bolidenområdet och **Albert Jönsson -Hjorthall** valdes till ordförande. Därefter valdes **Halvard Stenberg**, som satt ordförande till år 1964. Då valdes **Olavus Lindholm** till ordförande, och behöll denna befattning till år 1978 då **Rolf Andersson** valdes till ordförande. Han innehade befattningen tills han hösten 1988 blev kommunalråd i Malå kommun. Då valdes **Christer Lundgren** till ordförande, och innehar den befattningen i skrivande stund.

I april 1996

Gunnar Lundström

Copyright © 1996